

Birinci Basamakta Sık Görülen

ENDOKRİN

Problemlere Yaklaşım

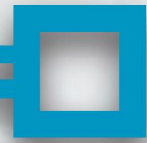
Birinci Basamakta Sık Görülen
ENDOKRİN
Problemlere Yaklaşım

Baş Editör
Kenan ÇADIRCI

Editörler
Mustafa ÇAPRAZ
Zeynep ÇETİN

Kenan ÇADIRCI
Mustafa ÇAPRAZ
Zeynep ÇETİN

Hipokrat
Yayıncılık

Birinci Basamakta Sık Görülen

ENDOKRİN

Problemlere Yaklaşım

Baş Editör
Kenan ÇADIRCI

Editörler
Mustafa ÇAPRAZ
Zeynep ÇETİN

Hipokrat
Yayıncılık

Tüm hakları saklıdır. 5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri yasası gereği; bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Hipokrat Yayınevi'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bölümler içinde kullanılan resim ve bilgilerin sorumluluğu o bölümün yazar(lar)ına aittir.

Baş Editör

Doç. Dr. Kenan ÇADIRCI

Yardımcı Editörler

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÇAPRAZ

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep ÇETİN

Yayıncı

Hipokrat Yayınevi

Proje Koordinatörü

Meryem YAVUZ

(MediHealth Academy)

Grafik-Tasarım

Fatih Şamil ULUDAĞ

Dilaver Emin KORKMAZ

(MediHealth Academy)

Baskı-Cilt

Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.

Sertifika No: 47479

Önsöz

Değerli Meslektaşlarım,

Günlük poliklinik rutininizin önemli bir kısmını oluşturan "Endokrin Problemi Olan Hasta" kavramı, günümüz yaşam koşullarının değişmesi ve bilhassa rafine ve yüksek kalorili beslenme modelinin ve hareketsiz bir yaşam şeklinin giderek yaygınlaşması gibi durumlardan dolayı, özellikle diyabet ve obezite tanılı hasta sayısının artması ile önemi daha da artan bir klinik sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu önemli ve sık görülen sağlık problemlerine yaklaşım ile ilgili güncel literatür, sürekli ve hızlı bir şekilde değişmektedir. Bu nedenle; "**Birinci Basamakta Sık Görülen Endokrin Problemlere Yaklaşım**" isimli bu kitap ile, endokrinolojiye ilgi duyan tüm hekimlerimize ulaşmayı ve ayrıca birinci basamak sağlık hizmeti veren hekimlerimize başucu kaynağı olacak nitelikte bir eser ortaya çıkarmayı hedefledik.

Güncel literatür bilgileri eşliğinde, sık görülen endokrin problemlere yaklaşımı ve çözümlerini, değişik branşlardan hekimlerimizin çok değerli tecrübe ve katkıları ile farklı bakış açılarından sunmaya çalışarak, güncel pratiğimize katkı sunacağını düşündüğümüz oldukça önemli bir eser ortaya koymaya çalıştık. Bu kitabımızda; günlük poliklinik uygulamalarımızda önemli yer tutan hastalıklara yaklaşımın anlatıldığı konular dışında, özellikle birinci basamakta hasta takip ve tedavisi ile uğraşan değerli meslektaşlarımız için, bilinmesinin gerekli olduğunu düşündüğümüz bazı sık görülmeyen hastalıkların da ilgili uzmanların kaleminden anlatılmasını sağlayarak kitabın daha geniş bir hekim kitlesine hitap etmesini amaçladık.

Bu kitabın ortaya çıkış fikrini bizlere sunarak, çok önemli bir tecrübe kazanmamıza vesile olan, ayrıca uzun ve zahmetli olan bu sürecin her anında yakın desteğini hissettiğimiz,engin bilgi ve tecrübelerinden faydalandığımız Sayın Prof. Dr. Aydın ÇİFCİ'ye ve bu kitabın ortaya koyulma süreci için birlikte yola çıktığımız, kitabın her aşamasında emek ve katkıları ile özverili bir çalışma süreci geçirdiğimiz Sayın Dr. Öğr. Üyesi Zeynep ÇETİN'e ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÇAPRAZ'a en derin sevgi ve saygılarımı sunuyorum. Yine bu kitap özelinde, hayatımın her anında olduğu gibi akademik çalışmalarım boyunca da bana her türlü desteğiyle güç veren çok kıymetli eşim Sayın Zeynep ÇADIRCI'ya ve çalışmalarım sebebiyle zaman zaman ilğimden yoksun bıraktığım sevgili çocuklarım Kerem ve Şebnem'e de sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Tüm editör arkadaşlarım adına saygı ve selamlarımızla...

Doç. Dr. Kenan ÇADIRCI
Ankara, 2022

Yazarlar

Adil Furkan KILIÇ

Uzm. Dr., Muş Malazgirt İlçe Devlet Hastanesi, İç Hastalıkları

Ahmet ALYANAK

Dr. Öğr. Üyesi, Yüksek İhtisas Üniversitesi Genel Cerrahi Kliniği

Alper SARI

Dr. Öğr. Üyesi, Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi İç Hastalıkları Kliniği

Arif İsmet ÇATAK

Uzm. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Pediatri Kliniği

Artuner VARLIBAŞ

Dr., Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı

Aslıhan Dilara DEMİR

Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üni. Sabuncuoğlu Şerafeddin Eğitim ve Araştırma Hastanesi İç Hastalıkları Kliniği

Aydın ÇİFÇİ

Prof. Dr., Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı

Aydın Tuncer SEL

Uzm. Dr., Adıyaman Eğitim ve Araştırma Hastanesi Endokrinoloji Kliniği

Aykut İlker ARSLAN

Dr., Atılım Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

Aykut TURHAN

Uzm. Dr., Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi, İç Hastalıkları Anabilim Dalı, Medikal Onkoloji Bilim Dalı

Burcu DİRİM

Başasistan, Seyrantepe Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Göz Hastalıkları Kliniği

Burcu BAŞARAN GÜNGÖR

Uzm. Dr., Adapazarı İlçe Sağlık Müdürlüğü Aile Hekimliği Uzmanı

Büşra KARAHAN

Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi Erzurum Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi, İç Hastalıkları Kliniği

Canan ÇİÇEK DEMİR

Dr. Öğr. Üyesi, Atılım Üniversitesi Tıp Fakültesi Endokrinoloji Ve Metabolizma Hastalıkları Kliniği

Çetin ERGÜL

Uzm. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Mengücek Gazi Eğitim ve Araştırma Hastanesi İç Hastalıkları

Çiğdem TURA BAHADIR

Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üni. Sabuncuoğlu Şerafeddin Şerafeddin Eğitim ve Araştırma Hastanesi Endokrinoloji

Elif KILIÇ KAN

Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Endokrinoloji Bilim Dalı

Emine Esra ERGÜL

Dr. Öğr. Üyesi., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Mengücek Gazi Eğitim ve Araştırma Hastanesi FTR Kliniği

Emre YILMAZ

Uzm. Dr., Pınarbaşı İlçe Devlet Hastanesi Aile Hekimliği

Enes GÜRÜN

Dr. Öğr. Üyesi, Samsun Üniversitesi Tıp Fakültesi, Radyoloji Anabilim Dalı,

ENDOKRİN

Ersin KULOĞLU

Uzm. Dr., Giresun Dereli İlçe Devlet Hastanesi İç Hastalıkları

Esmâ ÖZÇELİK

Uzm. Dr., Kastamonu Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği

Esra ÇİL ŞEN

Başasistan. Dr., Şişli Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Endokrinoloji Kliniği

Esra KARAKAŞ

Uzm. Dr., Ordu Medikal Park Hastanesi Endokrinoloji Kliniği

Ferhan KERGET

Uzm. Dr., Erzurum Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Enfeksiyon Hastalıkları Kliniği

Feyza YENER ÖZTÜRK

Doç. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi Seyrantepe Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Kliniği

Filiz YILDIRIM

Uzm. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı Nefroloji Bilim Dalı

Gözde ŞENGÜL AYÇİÇEK

Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı Geriatri Bilim Dalı

Gülçin TÜRKMEN SARIYILDIZ

Dr. Öğr. Üyesi Atılım Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu

Hakan VAROL

Dr., Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı

İbrahim SARAÇ

Uzm. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi Erzurum Şehir Hastanesi, Kardiyoloji Kliniği

İffet DAĞDELEN DURAN

Uzm. Dr., Denizli Devlet Hastanesi Endokrinoloji Kliniği,

İnci HALİLZADE

Op. Dr., Ankara Şehir Hastanesi Kadın Doğum

Kağan GÜNGÖR

Uzm. Dr., Göztepe Prof. Dr. Süleyman Yalçın Şehir Hastanesi, Göztepe Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Endokrinoloji Kliniği

Kenan ÇADIRCI

Doç. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi Erzurum Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi, İç Hastalıkları Kliniği

Leyla BATMAZ

Uzm. Dr., Mersin Toros Devlet Hastanesi, Endokrinoloji

Mahmut APAYDIN

Doç. Dr., Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İç hastalıkları Anabilim Dalı, Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı

Mehtap NAVDAR BAŞARAN

Uzm. Dr., Ordu Devlet Hastanesi, Endokrinoloji Kliniği

Merve ÇATAK

Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi, Endokrinoloji Kliniği

Mohammed İbrahim HALİLZADE

Op. Dr., Ankara Şehir Hastanesi Kadın Doğum

Muharrem BAYRAK

Dr. Öğr. Üyesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Erzurum Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi, İç Hastalıkları Kliniği

Murat AYDIN

Uzm. Dr., Erzurum Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Enfeksiyon Hastalıkları Kliniği

Mustafa Behçet DEMİRBAŞ

Uzm. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi Ümraniye Eğitim ve Araştırma Hastanesi Nefroloji Kliniği

Mustafa ÇAPRAZ

Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi Sabuncuoğlu Şerafetin Eğitim ve Araştırma Hastanesi İç Hastalıkları Kliniği

Muzaffer Serdar DENİZ

Uzm. Dr., Karabük Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Endokrinoloji Kliniği

Müge ÖZSAN YILMAZ

Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Üniversitesi Hastanesi Endokrinoloji Kliniği

Müzeyyen ARSLAN BAHADIR

Uzm. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi Prof. Dr., Süleyman Yalçın Şehir Hastanesi İç Hastalıkları Kliniği

Nazire ÖNCÜL BÖREKÇİ

Uzm. Dr., Aile Hekimi, Maltepe Zümrütevler 2 Nolu Aile Sağlığı Merkezi

Nefise TANRIDAN OKÇU

Doç. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi Adana Şehir Hastanesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği

Neşe BÜLBÜL

Uzm. Dr., Adana Şehir Hastanesi Endokrinoloji Kliniği

Nur DOKUZEYLÜL GÜNGÖR

Doç. Dr., Üyesi, Bahçeşehir üniversitesi Göztepe Medikal Park Hastanesi Kadın Hastalıkları ve Tıp Bebek Kliniği

Nurmuhammet TAŞ

Uzm. Dr., Erzurum Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesi, FTR Kliniği

Nurten Nur AYDIN

Uzm. Dr., Erzurum Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesi Kliniği

Nuseybe AKBAL

Uzm. Dr., Bayrampaşa İlçe Sağlık Müdürlüğü Aile Hekimliği

Ömer Aşkın DÖĞERLİOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi, Atılım Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

Özden ÖZDEMİR

Uzm. Dr., Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları, Özel Muayenehane

Özgür BAHADIR

Uzm. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi Haydarpaşa Numune Hastanesi Gastroenteroloji Uzmanı

Recep YEVGİ

Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Nöroloji Anabilim

Rümeysa Selvinaz EROL

Uzm. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi Seyrantepe Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Kliniği

Rojda KOTAN

Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Erzurum Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İç Hastalıkları

Selen ECEMİŞ

Uzm. Dr., Kadın hastalıkları ve Doğum, Özel Muayenehane

Sema Nur ŞAHİN

Uzm. Dr., Üsküdar Bahçelievler Aile Sağlığı Merkezi Aile Hekimliği Uzmanı

Semiha ÇALKAYA

Uzm. Dr., Sivas Numune Hastanesi Endokrinoloji Kliniği

Serdar KAYIHAN

Uzm. Dr., Ankara Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Kliniği

ENDOKRİN

Sevgi AYHAN

Uzm. Dr., Ankara Şehir Hastanesi Kadın Doğum

Şebnem Alanya TOSUN

Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği

Şerife Mehlika KUŞKONMAZ

Doç. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Endokrinoloji Kliniği

Tuğba ARSLAN

Diyetisyen, Erzurum Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesi Diyet Bölümü

Tuğba GÜRBÜZ

Doç. Dr., Özel Medistate Hastanesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği /Nişantaşı Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu

Yasemin Doğan KAYA

Uzm. Dr., İstanbul Sultanbeyli Jandarma Üsteğmen Rahim Çelik Aile Sağlığı Merkezi

Yasin Emrah SOYLU

Uzm. Dr., Gümüşhane Devlet Hastanesi İç Hastalıkları

Yunus KURALAY

Uzm. Dr., Erzurum Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İç Hastalıkları Kliniği

Yusuf BOZKUŞ

Dr. Öğr. Üyesi, Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi, Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı

Yüksel Duygu ALTIPARMAK

Dr. Öğr. Üyesi, Fenerbahçe Üniversitesi Aile Hekimliği

Zehra SARIKAYA DEMİRBAŞ

Uzm. Dr., İstanbul Sultan Abdulhamit Han Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İç Hastalıkları Kliniği

Zeliha Zeynep SATILMIŞOĞLU

Op. Dr., İstanbul Pendik Özel Şifa Hastanesi, Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği

Zeynep ÇETİN

Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi Sabuncuoğlu Şerafetin Eğitim ve Araştırma Hastanesi Endokrinoloji

Ziya YILDIZ

Uzm. Dr., Erzurum Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesi Kalp Damar Cerrahisi Kliniği

İçindekiler

Önsöz.....	i
Yazarlar.....	iii
İçindekiler.....	v

A-ENDOKRİNOLOJİYE GİRİŞ

1. Hipotalamik ve Hipofiz Hormonları.....	1
2. Endokrinolojide Laboratuvar, Radyoloji ve Patolojinin Yeri.....	7

B-HİPOFİZ HASTALIKLARI

3. Hipopitüitarizm.....	13
4. Hiperfonksiyonel Hipofiz Hastalıkları.....	21
5. Diabetes İnsipitus, Uygunsuz ADH Salınım Sendromu.....	31

C-TİROİD HASTALIKLARI

6. İyot Eksikliği Rahatsızlıkları.....	39
7. Tiroid Nodülleri, Tanısal Yaklaşım, Multinodüler Guatr.....	45
8. Tiroiditler.....	53
9. Hipotiroidi.....	59
10. Hipertiroidi ve Tirotoksikoz.....	67
11. Tiroidin Malign Tümörleri.....	75
12. Gebelik ve Tiroid Hastalıkları.....	83
13. Tiroid Acilleri.....	89

D-PARATİROİD VE METABOLİK KEMİK HASTALIKLARI

14. Kemik Metabolizması.....	93
15. D Vitamini Eksikliği ve D Vitamini İntoksikasyonu.....	97
16. Hiperkalsemi ve Primer Hiperparatiroidi.....	103
17. Hipokalsemi.....	109
18. Osteoporoz ve Osteomalazi.....	119
19. Kronik Böbrek Hastalığında Kalsiyum Metabolizması Bozuklukları.....	127

E-DİYABET

20. İnsülin Direnci ve Prediyabet: Tanı ve Tedavi.....	133
21. Diabetes Mellitus, Tanı Kriterleri, Sınıflama ve Etiyopatogenezi.....	139
22. Tip 1 Diabetes Mellitus.....	143
23. Tip 2 Diabetes Mellitus.....	149
24. Gestasyonel Diyabet.....	153

25. Diğer Sebeplere Bağlı Diyabet.....	159
26. Diyabet Tipleri Arasında Ayırıcı Tanı	165
27. Diyabette İzlem Parametreleri	171
28. Diyabet Tedavisi ve Tedavi Hedefleri	177
29. Diyabetik Hasta Eğitimi.....	185
30. Diyabette Tıbbi Beslenme Tedavisi.....	191
31. Diyabet ve Egzersiz.....	199
32. Oral Antidiyabetik Tedavi	205
33. Diyabette Enjektabl Tedavi.....	211
34. İnsülin Pompası Tedavisi	219
35. Diyabetin Akut Komplikasyonları.....	223
36. Diyabet Hastasında Hipoglisemiye Yaklaşım	231
37. Diyabetik Ayak Enfeksiyonu Yönetimi	239
38. Diyabetik Nöropati.....	245
39. Diyabetik Böbrek Hastalığı	253
40. Diyabetik Retinopati.....	259
41. Diyabetin Kardiyovasküler Komplikasyonları.....	265
42. Diyabetli Hastada Hipertansiyon ve Hiperlipidemiye Yaklaşım	271
43. Diyabet ve Vasküler Hastalıklar	277
44. Diyabetik ve Kronik Böbrek Hastalığı Olan Hastaların Yönetimi	283
45. Gebelik ve Diyabet.....	295
46. Yaşlılarda Diyabet.....	299
47. Diyabet ve Girişimsel İşlemler	303
48. Steroid Kullananlarda Diyabet.....	311
49. Diyabetik Hastalarda Aşı.....	315
50. Oruç İbadeti ve Diyabet.....	321
51. Diyabet ve Kanser.....	327
52. Hipoglisemiye Yaklaşım.....	333
53. Metabolik Sendrom.....	339

F-OBEZİTE

54. Obezite	345
55. Obeziteye Eşlik Eden Endokrin Hastalıklar	351
56. Obezitenin Nonfarmakolojik ve Farmakolojik Tedavisi	357
57. Obezitenin Cerrahi Tedavisi	365

G-DİSLİPİDEMİ

58. Lipid Metabolizması, Hiperlipidemilerin Sınıflaması ve Dislipidemik Hastaya Yaklaşım	373
59. LDL Yüksekliğine Yaklaşım ve Dislipidemik Hastada Risk Değerlendirmesi.....	381
60. Trigliserid Yüksekliğine Yaklaşım	387
61. Sekonder Dislipidemiler.....	391
62. Hiperlipidemi Tedavisine Farmakolojik ve Nonfarmakolojik Yaklaşım	399

H-ADRENAL BEZ HASTALIKLARI

63. Adrenal Bez Yapısı ve Fonksiyonları.....	405
64. Adrenal İnsidentaloma	413

65. Primer Adrenal Yetmezlik (Addison Hastalığı).....	419
66. Cushing Sendromu	425
67. Feokromasitoma.....	431
68. Primer Hiperaldosteronizm	441
69. Konjenital Adrenal Hiperplazi.....	445

I-JİNEKOLOJİK ENDOKRİNOLOJİ

70. Jinekomasti	451
71. Erken Ergenlik (Puberte Prekoks).....	459
72. Puberte Gecikmesi	465
73. Erkek Hipogonadizmi	471
74. Menstrüel Siklus.....	477
75. Primer ve Sekonder Amenore Nedenleri.....	483
76. Polikistik Over Sendromu	487
77. Menopoz.....	493
78. Kadın Hipogonadizmi.....	501
79. Hirsütizm.....	505

J- ENDOKRİNOLOJİDE DİĞER ÖNEMLİ BAŞLIKLAR

80. Gebelikte Endokrin Problemler.....	511
81. Geriatrikte Endokrin Problemlere Yaklaşım	515
82. Endokrinolojide Sık Kullanılan İlaçlarda Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar	519
83. Nöroendokrin Tümörler.....	529
84. Sık Görülen Endokrin Hastalıklarda Radyolojik Görünütleme.....	537
Dizin	545